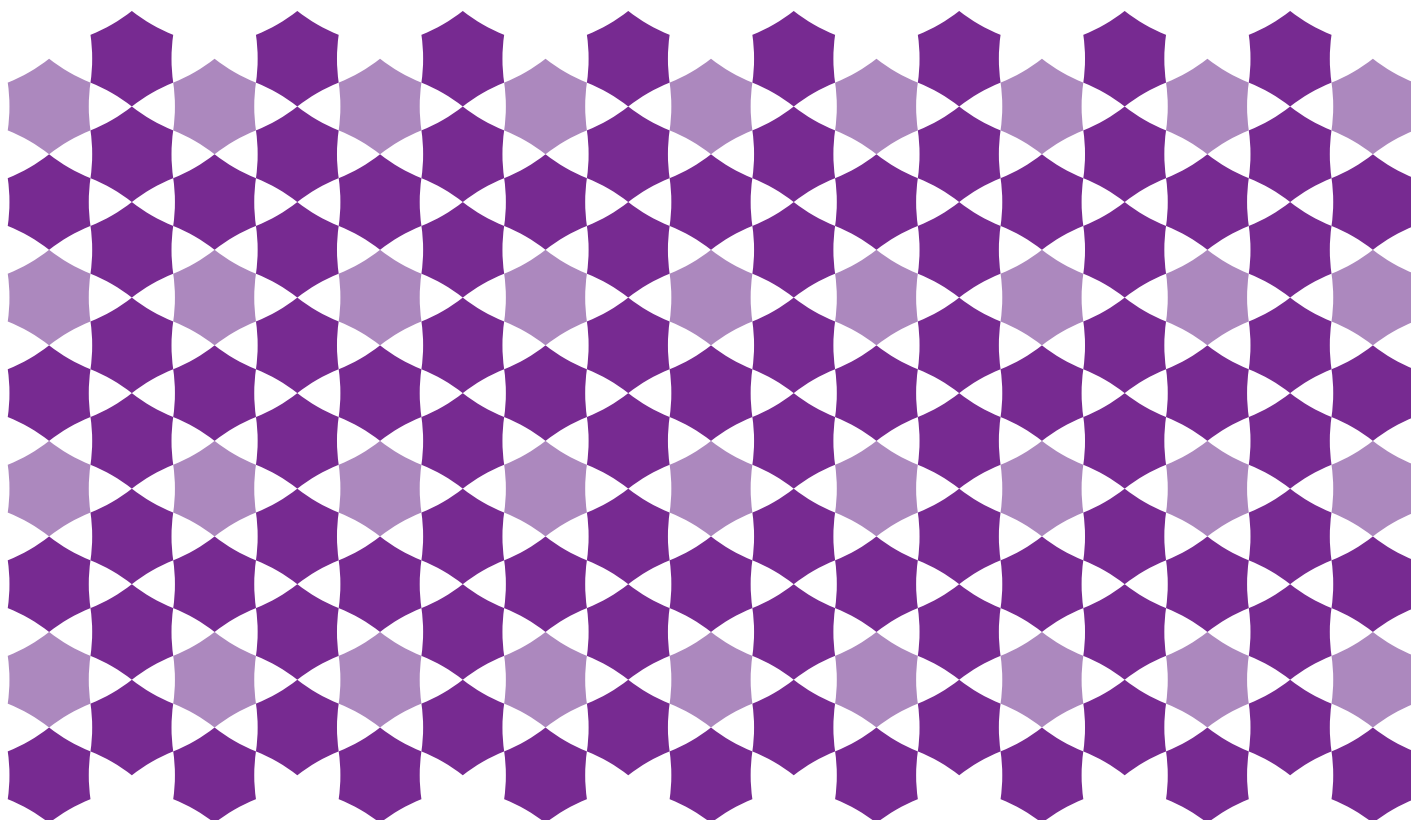

Vägledning för tillsyn av lärosätenas regeltillämpning

Pilotstudie

Vägledning för tillsyn av lärosätenas regeltillämpning – pilotstudie

Utgiven av Universitetskanslersämbetet 2017

Författare: Caroline Cruz

Grafisk form: AB Typoform

Universitetskanslersämbetet • Löjtnantsgatan 21 • Box 7703, 103 95 Stockholm
tfn 08-563 085 00 • fax 08-563 085 50 • e-post registrator@uka.se • www.uka.se

Innehåll

Inledning	4
Granskningen av lärosätenas regeltillämpning	5
Granskningsområden	6
Antagning till utbildning	6
Bestämmelser i högskoleförfattningarna och riktlinjer i ESG m.m.	6
Förarbetsuttalanden till högskoleförfattningarnas bestämmelser	6
Underlaget från lärosätet	6
Genomförande	7
Studentinflytande	7
Bestämmelser i högskoleförfattningarna och riktlinjer i ESG	7
Förarbetsuttalanden till högskoleförfattningarnas bestämmelser	8
Underlaget från lärosätet	8
Genomförande	9
Kurs- och utbildningsplaner	9
Bestämmelser i högskoleförfattningarna och riktlinjer i ESG	9
Förarbetsuttalanden till högskoleförfattningarnas bestämmelser	9
Underlaget från lärosätet	10
Genomförande	10
Kursvärderingar	10
Bestämmelser i högskoleförfattningarna och riktlinjer i ESG	10
Förarbetsuttalanden till högskoleförfattningarnas bestämmelser	11
Underlaget från lärosätet	11
Genomförande	12
Anställning av personal	12
Bestämmelser i författningar och riktlinjer i ESG	12
Förarbetsuttalanden till högskoleförfattningarnas bestämmelser	12
Underlaget från lärosätet	13
Genomförande	13
Överklagande och klagomål	14
Bestämmelser i författningar och riktlinjer i ESG	14
Rapport om klagomålsrutiner	14
Underlaget från lärosätet	15
Genomförande	15

Inledning

Detta dokument är en vägledning till pilotstudien för Universitetskanslers-ämbetets tillsyn av lärosätenas regeltillämpning (lärosätetillsyn). Fokus för denna form av tillsyn är rättsliga frågor som har ett samband med vissa kvalitetssäkringsfrågor i Standarder och riktlinjer för kvalitetssäkring inom det europeiska området för högre utbildning (ESG).

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) ansvarar bland annat för att utöva tillsyn över universitet och högskolor. Ämbetet och dess föregångare, Högskoleverket, har utfört denna uppgift genom att handlägga anmälningar mot lärosäten, publicera rapporter på olika rättsliga områden och genom att vid tillsynsbesök granska ett lärosätes regeltillämpning på plats.

UKÄ ansvarar även för kvalitetssäkring av högskoleutbildning. Inom ramen för denna uppgift har ämbetet under 2016 utarbetat ett nationellt system för kvalitetssäkring av högre utbildning. Systemet består av fyra komponenter, varav ett är granskningar av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete.

Det nya systemet för kvalitetssäkring av högre utbildning bygger bland annat på Standarder och riktlinjer för kvalitetssäkring inom det europeiska området för högre utbildning (ESG). I dessa standarder och riktlinjer anges att den externa kvalitetsgranskningen beaktar kraven i det juridiska ramverk inom vilket lärosätena är verksamma.

I standarderna och riktlinjerna finns ett antal områden som berör frågor som regleras i de svenska högskoleförfattningarna och den svenska förvaltningslagen. Detta är frågor som normalt granskas i tillsynen. För att lärosätena ska kunna anses bedriva sin verksamhet med hög kvalitet är det grundläggande att de följer tillämpliga regler. UKÄ avser därför att granska de rättsliga frågor som berörs i ESG inom ramen för tillsynsverksamheten. Dessutom kommer UKÄ att samordna lärosätetillsynen med de lärosätesgranskningar som genomförs inom ramen för UKÄ:s kvalitetssäkringsuppgift. Pilotstudien syftar till att pröva denna nya metod. I stället för att som tidigare på plats granska lärosätenas regeltillämpning (tillsynsbesök) avser ämbetet att genomföra granskningen utan att besöka lärosätena. Granskningen kommer att benämnas lärosätetillsyn.

När pilotstudien har slutförts kommer metoden att utvärderas och vid behov justeras.

Granskningen av lärosätenas regeltillämpning

De områden i ESG som berör frågor som regleras i de svenska högskoleförfattningarna och den svenska förvaltningslagen är bland annat

- antagning av studenter
- studentinflytande
- kurs- och utbildningsplaner
- kursvärderingar
- anställning av personal
- överklagande och klagomål.

Dessa områden innehåller regler som är viktiga för att verksamheten ska fungera väl, såväl för lärosätet som för studenter och personal.

Resultaten av lärosätetillsynen ska kunna fungera som ett underlag för de lärosätesgranskningar som genomförs inom ramen för UKÄ:s kvalitetssäkringsuppdrag. Eventuella brister som framkommer vid tillsynen av ett lärosäte kan följas upp antingen inom ramen för tillsynsverksamheten eller vid lärosätesgranskningen beroende på bristens karaktär.

I denna vägledning finns sex granskningsområden. Varje område inleds med hänvisningar till relevant svensk lagstiftning och riktlinjerna i ESG. Därefter anges hur lärosätet ska gå till väga för att tillhandahålla det underlag som UKÄ behöver för tillsynen. Slutligen förklaras hur tillsynen ska genomföras.

UKÄ tar kontakt med de lärosäten som ingår i pilotstudien under första kvartalet 2017. Underlaget från lärosätena ska ha kommit in till UKÄ senast tre månader senare. UKÄ:s granskning av respektive lärosäte kommer att publiceras som en rapport. Före publiceringen får lärosätet del av ett rapportutkast för faktagranskning.

UKÄ avser också att erbjuda de lokala studentkårerna att lämna ett skriftligt underlag med sin syn på lärosätets tillämpning av de aktuella reglerna. I de fall där det vid ett lärosäte finns flera studentkårer med kårstatus, ser UKÄ gärna att kårerna samarbetar och lämnar ett gemensamt underlag.

Granskningsområden

Antagning till utbildning

Bestämmelser i högskoleförfattningarna och riktlinjer i ESG

Högskolan ska se till att en antagningsordning finns tillgänglig. I en antagningsordning tas de föreskrifter in som högskolan tillämpar i fråga om ansökan, behörighet, urval och antagning och om hur beslut fattas och kan överklagas. Detta anges i 6 kap. 3 § andra stycket högskoleförordningen (HF).

Styrelsen för ett lärosäte ska själv besluta om antagningsordningen (2 kap. 2 § 7 HF).

I 7 kap. 4 § HF anges vad som gäller för den som vill antas till utbildning på grundnivå och avancerad nivå. Av bestämmelsen framgår bland annat att den som vill antas till en sådan utbildning ska anmäla det inom den tid och i den ordning som högskolan bestämmer. Vidare framgår att frågor om antagning avgörs av högskolan och att ett maskinellt framtaget besked om antagning gäller som högskolans beslut.

När det gäller utbildning på grundnivå och avancerad nivå får beslut om att en sökande inte uppfyller kraven på behörighet för att bli antagen till sådan utbildning överklagas till Överklagandenämnden för högskolan. Det framgår av 12 kap. 2 § 2 HF.

Regler om överklagande och omprövning av beslut finns i förvaltningslagen (1986:223).

Av ESG standard 1.4 som bland annat gäller antagning av studenter framgår att lärosätena på ett konsekvent sätt ska tillämpa fördefinierade och publicerade regler som omfattar hela studentens studietid. Bland riktlinjerna för standarden preciseras detta med att det är viktigt att tillträdesregler, antagningsordning och antagningskriterier tillämpas på ett konsekvent och transparent sätt.

Förarbetsuttalanden till högskoleförfattningarnas bestämmelser

Syftet med bestämmelsen om en antagningsordning är att öka rättssäkerheten för sökande till utbildningar. Genom antagningsordningen ökar klarheten om vilka lokala regler som gäller.¹

UNDERLAGET FRÅN LÄROSÄTET

Bifoga antagningsordningen och redogör för hur den hålls tillgänglig. Uppge när antagningsordningen beslutades.

1. Propositionen Tillträde till högre utbildning m.m. (prop. 1995/96:184 s. 33).

Genomförande

UKÄ:s granskning kommer att avse antagningsordningens innehåll beträffande

- sista anmälningssdag och sista dag för komplettering
- hantering av sen anmälan
- svar på antagningsbesked
- hur reservantagning går till
- vem som fattar beslut om antagning
- överklagande och omprövning.

Studentinflytande

Bestämmelser i högskoleförfattningarna och riktlinjer i ESG

Kvalitetsarbetet är en gemensam angelägenhet för högskolornas personal och studenterna. Studenterna ska ha rätt att utöva inflytande över utbildningen vid högskolorna. Högskolorna ska verka för att studenterna tar en aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen. Detta framgår av 1 kap. 4 och 4 a §§ högskolelagen (1992:1434), HL.

Studenterna har rätt att vara representerade när beslut fattas eller beredning sker som har betydelse för utbildningen eller studenternas situation (2 kap. 7 § HL).

Om beslut kräver en bedömning av uppläggning, genomförande av eller kvalitet i utbildningen, eller om beslut kräver en bedömning av organisation av eller kvalitet i forskningen, ska besluten fattas av personer med vetenskaplig eller konstnärlig kompetens. Om sådana bedömningar ska göras av en grupp personer ska majoriteten av personerna i gruppen ha vetenskaplig eller konstnärlig kompetens. Styrelsen får dock besluta att en sådan majoritet inte behövs om det finns särskilda skäl. Det framgår av 2 kap. 6 § HL.

Av 2 kap. 14 § högskoleförordningen, HF, framgår följande om studentrepresentation. Om beslut ska fattas eller beredning ska genomföras av en enda person ska information lämnas till och samråd ske med en studentrepresentant i god tid före beslutet eller slutförandet av beredningen. Om beslut fattas av en grupp av personer enligt vad som anges i 2 kap. 6 § HL har studenterna rätt att vara representerade med minst tre ledamöter. Antalet studentrepresentanter i en sådan grupp får dock vara färre om det finns särskilda skäl med hänsyn till det totala antalet ledamöter i gruppen. I övrigt beslutar en högskola själv om sådan rätt till representation för studenterna som avses i 2 kap. 7 § högskolelagen.

Av ESG standard 1.2 framgår bland annat att lärosätena ska ha processer för utformningen och inrättandet av utbildningarna. Bland riktlinjerna för standarden nämns att utbildningarna ska utformas i dialog med studenterna och att när de inrättas ska en formell process följas.

Utbildningarna ska granskas och revideras regelbundet i dialog med studenter och andra intressenter. Det framgår av riktlinjerna för standard 1.9 som handlar om kontinuerlig uppföljning och regelbunden granskning av utbildningarna.

Förarbetsuttalanden till högskoleförfattningarnas bestämmelser

Högskolan och studentkåren bör tillsammans komma överens om vilka organ som studenterna ska vara representerade i. Ett undantag är personalansvarsnämnden vars sammansättning är särskilt reglerad för hela den statliga verksamheten. Det är vidare väsentligt att studenternas möjligheter till medverkan och inflytande inte upphör genom att beslut inte fattas i organ med ledamöter utan av prefekt eller annan enskild tjänsteman. Högskolans beslutsfattande tjänsteman bör därför ha en skyldighet och ett ansvar att i god tid före beslut informera och samråda med studenterna i för dem viktiga frågor. Även frågor om t.ex. budget, resurser och administration är av stor betydelse för utbildningen och studenternas situation. När ett ärende kommer upp i ett beslutande organ där studenterna är representerade kan möjligheterna till påverkan i praktiken vara små. En förutsättning för ett reellt studentinflytande är därför att studenterna får ingå i beredande organ och att samråd sker i lämpliga former på ett tidigt stadium och under processens olika steg.²

Rätten till representation ska gälla alla beslut och all beredning som har betydelse för utbildningen eller studenternas situation, och inte bara vid sådant beslutsfattande som omfattas av kravet på vetenskaplig eller konstnärlig kompetens. Enligt regeringens mening kommer varje universitet och högskola att behöva fatta beslut som innebär att en tydlig intern organisation och arbetsfördelning skapas när det inte längre i lag och förordning föreskrivs hur den interna organisationen ska se ut utöver vad som gäller för styrelse och rektor. Tydligheten i beslutsstrukturen bör därför inte minska. Vidare betonar regeringen att det bör vara naturligt för ett lärosäte att inte låta rätten till deltagande i en grupp vara avhängig av vilka frågor som behandlas i gruppen vid olika tillfällen.³

För att säkerställa de bästa förutsättningarna för studentinflytande bör lärosätena ha fastlagda principer för hur inflytandet ska förverkligas på alla nivåer inom lärosätet.⁴

UNDERLAGET FRÅN LÄROSÄTET

A. Studentinflytande genom medverkan i beredande och beslutande organ

- A.1 Hur säkerställer lärosätet att reglerna om studentrepresentation följs? Har lärosätet fastlagda principer, riktlinjer eller liknande dokument för hur studentinflytandet ska förverkligas på alla nivåer inom lärosätet? Bifoga i så fall dokumentet.
- A.2 Har lärosätet och studentkåren kommit överens om vilka organ som studenterna ska vara representerade i? Bifoga i så fall överenskommelsen. Om en sådan överenskommelse saknas, bifoga en lista över samtliga beredande och beslutande organ som har betydelse för utbildningen eller studenternas situation.
- A.3 Finns det organ där studenterna inte är representerade (och där beslut fattas eller beredning sker som har betydelse för utbildningen eller studenternas situation)? Om så är fallet ange vilka dessa organ är och anledningen till att studenterna inte är representerade i dem.

2. Se propositionen Studentinflytande och kvalitetsutveckling i högskolan (prop. 1999/2000:28 s. 28–29).

3. Se propositionen En akademi i tiden – ökad frihet för universitet och högskolor (prop. 2009/10:149 s. 39).

4. Se propositionen Frihet och inflytande – kårobligatoriets avskaffande (prop. 2008/09:154 s. 41).

B. Studentinflytande när en enda person bereder eller fattar beslut

Hur säkerställer lärosätet att denna regel följs? Har lärosätet fastlagda principer, riktlinjer eller liknande dokument som gör klart för personalen hur den ska gå till väga för att informera och samråda med studentrepresentanter i god tid? Bifoga i så fall dokumentet.

Genomförande

UKÄ avser att stickprovsvis välja ut ett antal organ och granska studentrepresentationen i dessa organ.

UKÄ avser även att granska lärosätets åtgärder för att säkerställa studentinflytandet när beslut fattas eller beredning genomförs av en enda person.

Kurs- och utbildningsplaner

Bestämmelser i högskoleförfattningarna och riktlinjer i ESG

All utbildning på grundnivå och avancerad nivå ska bedrivas i form av kurser. Kurser får sammanföras till utbildningsprogram. För en kurs ska det finnas en kursplan och i den ska följande anges: kursens nivå, antal högskolepoäng, mål, krav på särskild behörighet, formerna för bedömning av studenternas prestationer och de övriga föreskrifter som behövs. För ett utbildningsprogram ska det finnas en utbildningsplan. I utbildningsplanen ska anges de kurser som programmet omfattar, kraven på särskild behörighet och de övriga föreskrifter som behövs. Det framgår av 6 kap. 13–17 §§ HF.

I ESG standard 1.2 om utformning och inrättande av utbildningar anges bland annat att lärosätena ska ha processer för utformningen och inrättandet av utbildningar. Den examen som en utbildning leder till är tydligt specificerad. Av riktlinjerna till standarden framgår bland annat att utbildningarna genomgår en formell process för inrättande av nya utbildningar och innehåller uppgifter om studenternas förväntade arbetsinsats, till exempel uttryckt i ECTS.

Förarbetsuttalanden till högskoleförfattningarnas bestämmelser

Genom den avreglering som genomfördes fr.o.m. den 1 januari 2011 minskade kraven i högskoleförordningen på vad kurs- och utbildningsplaner ska innehålla och lärosätenas möjligheter att själva bestämma innehållet ökade. Kurs- och utbildningsplaner är viktiga styrdokument för utbildning på grundnivå och avancerad nivå. Regeringen uttalade med anledning av detta följande. Oavsett om innehållet i planerna regleras i högskoleförordningen eller av universitet och högskolor bör planerna ange den information som behövs ur ett studentperspektiv och för en uppföljning av utbildningens kvalitet. Det ligger i lärosätenas intresse att planerna utformas på bästa sätt och att såväl kvalitetsaspekter som behovet av tydliga regler för studenterna i fråga om utbildning beaktas.⁵

5. Se propositionen En akademi i tiden – ökad frihet för universitet och högskolor (prop. 2009/10:149 s. 81–82).

UNDERLAGET FRÅN LÄROSÄTET

1. Har lärosätet beslutat om egna regler för vad kurs- och utbildningsplaner ska innehålla utöver vad som anges i högskoleförordningen? Bifoga i så fall dessa regler.
2. Hur har beslut om fastställande av kurs- och utbildningsplaner delegerats inom lärosätet? Bifoga arbetsordningen.
3. Hur säkerställer lärosätets ledning att kursplaner och utbildningsplaner innehåller de uppgifter som anges i högskoleförordningen och eventuella lokala regler?

Genomförande

UKÄ avser att stickprovsvis undersöka hur lärosätet följer bestämmelserna om kurs- och utbildningsplaner. Ämbetet vill därför att lärosätet bifogar listor över samtliga kurser som genomfördes höstterminen 2016 och samtliga utbildningsprogram som fanns vid lärosätet den terminen. UKÄ kommer där- efter att välja ut ett antal utbildningsplaner och kursplaner för granskning.

Granskningen kommer att avse att

- planerna har fastställts i god tid innan utbildningen startar
- tidpunkt för ikraftträdande anges i planerna
- planerna innehåller det som anges i högskoleförordningen och eventuella lokala regler
- det går att utläsa av utbildningsplanen vilken examen utbildningen leder till
- examinationsformerna regleras tydligt i kursplanerna.

Kursvärderingar

Bestämmelser i högskoleförfattningarna och riktlinjer i ESG

Kvalitetsarbetet är en gemensam angelägenhet för högskolornas personal och studenterna. Högskolorna ska verka för att studenterna tar en aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen. Det framgår bland annat av 1 kap. 4 och 4 a §§ högskolelagen.

Högskolan ska ge de studenter som deltar i eller har avslutat en kurs en möjlighet att framföra sina erfarenheter av och synpunkter på kursen genom en kursvärdering som anordnas av högskolan. Högskolan ska sammanställa kursvärderingarna samt informera om resultatet och eventuella beslut om åtgärder som föranleds av kursvärderingarna. Resultaten ska hållas tillgängliga för studenterna. Det framgår av 1 kap. 14 § högskoleförordningen.

I ESG standard 1.9 anges följande. Lärosätet ska kontinuerligt följa upp och regelbundet granska utbildningarna för att säkerställa att studenterna uppnår uppsatta mål och att utbildningarna motsvarar studenternas och samhällets behov. Granskningarna leder till kontinuerlig förbättring av utbildningarna. Åtgärder som planeras eller genomförs till följd av en granskning ska kommuniceras till samtliga berörda.

Av riktlinjerna till standard 1.9 framgår att regelbunden uppföljning, granskning och revidering av utbildningarna innefattar utvärdering av bland annat studenternas förväntningar, behov och nöjdhet när det gäller utbildningen.

Förarbetsuttalanden till högskoleförfattningarnas bestämmelser

Kursvärderingar är en utgångspunkt för studenters och lärares delaktighet i och inflytande på kvalitetsarbetet. De bör vara obligatoriska inom högskolan. Utvärdering på kursnivå är ett nödvändigt inslag i uppbyggnaden av ett systematiskt kvalitetsarbete. Kursvärderingar kan genomföras på olika sätt. Studenterna ska alltid ges tillfälle att framföra sina erfarenheter och synpunkter. Studenternas ansvar att medverka i kursvärderingen måste förenas med en rättighet att få information om resultaten och att få delta i diskussion om förbättringar. Alla studenter ska ha rätt att dra fördelar av kursvärderingen för sina studier och sin utveckling. Det är viktigt att erfarenheter från kursvärderingarna verkligen tas till vara och vid behov leder till förbättringar. Genom möjligheten att ta del av sammanställningar blir kursvärderingarna ett mer effektivt instrument. Om studenterna ser att kursvärderingarna kommer till användning kommer engagemanget för att delta i dem öka, vilket ytterligare stärker deras funktion.⁶

UNDERLAGET FRÅN LÄROSÄTET

A. Genomförande och sammanställning av kursvärderingar

- A.1 Vilka åtgärder vidtar lärosätet för att säkerställa att kursvärderingar genomförs och sammanställs? Finns rutiner, riktlinjer eller liknande dokument om kursvärderingar som är gemensamma för hela lärosätet? Bifoga i så fall dokumentet.
- A.2 Genomför lärosätet kursvärderingar för verksamhetsförlagda kurser?
- A.3 Genomför lärosätet kursvärderingar för examensarbetskurser?

B. Information om resultatet och eventuella beslut om åtgärder

- B.1 Vilka åtgärder vidtar lärosätet för att säkerställa att studenterna informeras om resultatet och eventuella beslut om åtgärder som föranleds av kursvärderingar? Finns rutiner, riktlinjer eller liknande dokument om information om resultat som är gemensamma för hela lärosätet? Bifoga i så fall dokumentet.
- B.2 På vilket sätt hålls sammanställningarna av kursvärderingarna tillgängliga? Är sammanställningarna tillgängliga för alla studenter? Informeras studenterna om var sammanställningarna finns? I så fall hur?
- B.3 Får de studenter som utvärderat kursen ta del av kursvärderingens resultat och eventuella åtgärder? I så fall hur? Får studenterna i samband med kursstarten del av resultatet från den föregående kursens kursvärdering och eventuella åtgärder? I så fall hur?

C. Utveckling av utbildningar

Syftet med kursvärderingarna är att de ska leda till förbättringar och utveckling av utbildningarna. Ge om möjligt exempel där studenternas erfarenheter och synpunkter lett till åtgärder och kursens utveckling och förbättring.

6. Propositionen Studentinflytande och kvalitetsutveckling i högskolan (prop. 1999/2000:28 s. 29–31).

Genomförande

UKÄ avser att stickprovsvis undersöka hur lärosätet följer reglerna om kursvärderingar för de kurser som genomfördes under höstterminen 2016. UKÄ kommer därför att välja ut ett antal kurser och be lärosätet redogöra för hur reglerna har följts för dessa kurser.

Anställning av personal

Bestämmelser i författningar och riktlinjer i ESG

Förutom de allmänna arbetsrättsliga reglerna gäller för anställning inom staten bestämmelserna i regeringsformen (1974:152), lagen om offentlig anställning (1994:260) och anställningsförordningen (1994:373). Dessutom gäller vid anställning som lärare på universitet eller högskola 4 kap. högskoleförordningen.

Lärosätets styrelse ska själv besluta om en anställningsordning. Detta enligt 2 kap. 2 § första stycket 9 HF.

När det gäller information om lediga anställningar gäller bestämmelserna i anställningsförordningen (1994:373). Bland annat ska en myndighet som avser att anställa en arbetstagare på något lämpligt sätt informera om detta så att de som är intresserade av anställningen kan anmäla det till myndigheten inom en viss tid. Någon information behöver inte lämnas, om särskilda skäl talar mot det. (6 §).

Information om myndighetens beslut om anställning ska, med några undantag, lämnas på myndighetens anslagstavla. Sådan information ska bland annat innehålla uppgifter om vad som gäller i fråga om överklagande. Det framgår av 7 och 8 §§ anställningsförordningen.

Om en grupp personer ska lämna förslag på sökande som bör komma i fråga för en anställning som lärare, ska kvinnor och män vara jämställt representerade i gruppen. Det gäller dock inte om det finns synnerliga skäl. Detta anges i 4 kap. 5 § HF.

Vid anställning av en professor ska sakkunnigbedömning om de sökandes skicklighet hämtas in, om det inte är uppenbart obehövt för prövningen av skickligheten. Om en bedömning hämtas in från två eller fler personer, ska kvinnor och män vara jämställt representerade. Det gäller dock inte om det finns synnerliga skäl. Detta framgår av 4 kap. 6 § HF.

I ESG standard 1.5 om undervisande personal anges bland annat att rättvisa och transparenta processer för rekrytering ska tillämpas. Bland riktlinjerna för standarden upprepas att lärosätena ska ha och följa tydliga, transparenta och rättvisa processer för rekrytering av personal.

Förarbetsuttalanden till högskoleförfattningarnas bestämmelser

De avregleringar som beslutades 2010 innebar bland annat att lärosätena i stor utsträckning själva fick reglera anställningsförfarandet. I propositionen *En akademi i tiden – ökad frihet för universitet och högskolor*⁷ anför regeringen följande:

7. Se prop. 2009/10:149 s. 70.

Ökad frihet att utforma anställningsförfarandet

Regeringen avser att öka universitetets och högskolors frihet att utforma anställningsförfarandet, vilket ökar flexibiliteten och ger goda förutsättningar att korta handläggningstiderna. En snabb men noggrann rekryteringsprocess är viktig inte minst för att öka möjligheterna att rekrytera framstående forskare internationellt. Några remissinstanser har uttryckt oro för att ökad frihet i fråga om anställningsförfarandet skulle leda till en mindre genomskinlig och mindre rättssäker anställningsprocess. Regeringen bedömer dock att de krav på rättssäkerhet, offentlig insyn och andra allmänna intressen som kan göra sig gällande vid anställning av lärare tillgodoses genom bestämmelser i bland annat förvaltningslagen (1986:223) och det offentlighetsrättsliga regelverket för statlig anställning. Exempelvis ska det vid tillsättning av statlig anställning endast fästas avseende vid sakliga grunder. Insynen i anställningsförfarandet garanteras även genom offentlighetsprincipen. Vidare gäller regeringsformens bestämmelser om att myndigheter i sin verksamhet ska beakta allas likhet inför lagen samt iaktta saklighet och opartiskhet. Regeringen ser mot den bakgrunden inte anledning att befara att risken för nepotism eller liknande skulle öka när anställningsförfarandet avregleras. Den skada en sådan misstanke skulle orsaka är tillräckligt allvarlig för att lärosätena ska vinnlägga sig om ett korrekt förfarande. En konsekvens av den ökade friheten blir att högre krav ställs på de regler som lärosätena själva ställer upp vad gäller såväl innehåll som tillgänglighet. Enligt regeringen bör lärosätena i sina anställningsordningar samla de regler som ska gälla vid anställning av lärare och anställningsordningarna bör finnas tillgängliga vid högskolan.

I fråga om könsfördelning bland de som bereder anställningsärenden uttalar regeringen i samma proposition⁸ att regeringen anser att det är viktigt att öka andelen kvinnor inom högre lärarbefattningar. En blandad könsammansättning bland de som deltar i beredningen vid rekrytering av personal anses allmänt vara av stor betydelse för jämställdheten vid anställning av lärare. Högskoleförordningen bör därför fortsatt innehålla en bestämmelse om att män och kvinnor ska vara jämställt representerade bland de som bereder ärenden som rör anställning av lärare, om inte synnerliga skäl talar emot detta.

UNDERLAGET FRÅN LÄROSÄTET

Bifoga den senast beslutade anställningsordningen och redogör för hur den hålls tillgänglig. Bifoga en lista över samtliga anställningsbeslut som fattats under perioden 1 oktober 2016–31 mars 2017.

Genomförande

UKÄ avser att stickprovsvis undersöka hur lärosätet hanterat ett antal anställningar mot bakgrund av de ovan angivna reglerna i högskoleförordningen och anställningsförordningen. UKÄ kommer därför att välja ut ett antal anställningsärenden från listan över anställningar och ställa frågor till lärosätet. UKÄ avser också att granska att reglerna i anställningsordningen är förenliga med nämnda regler.

8. Se prop. 2009/10:149 s. 68.

Överklagande och klagomål

Bestämmelser i författningar och riktlinjer i ESG

I 2 kap. högskolelagen om de statliga högskolornas organisation anges att en högskola beslutar om sin interna organisation utöver styrelse och rektor, om inte något annat är föreskrivet (2 kap. 5 § HL). Styrelsen ska själv besluta om en arbetsordning med viktigare föreskrifter om högskolans övergripande organisation, delegering av beslutanderätt, handläggning av ärenden och formerna i övrigt för verksamheten, om inte annat är föreskrivet i lag eller förordning. Detta anges i 2 kap. 2 § första stycket 8 HF.

För prövning av överklaganden av vissa beslut på högskoleväsendets område svarar en särskild överklagandenämnd. Nämndens beslut får inte överklagas. Det anges i 5 kap. 1 § HL och 12 kap. 5 § HF. Nämnden som avses är Överklagandenämnden för högskolan (ÖNH) och flertalet beslut av en högskola som får överklagas dit räknas upp i 12 kap. 2 § HF.

Myndigheter är skyldiga att lämna en överklagandehänvisning, om ett beslut går parten emot och kan överklagas. Det framgår av 21 § förvaltningslagen (1986:223). Hur beslut överklagas framgår också av förvaltningslagen (23–25 §§). Där anges bland annat att överklagandet måste vara skriftligt och att den klagande måste ange vilket beslut som överklagas och den ändring som begärs. Vidare ska överklagandet ges in till den myndighet som meddelat beslutet inom tre veckor från den dag då den klagande fick del av beslutet. Vad gäller överklagande av anställningsbeslut räknas dock tiden från den dag då informationen lämnades på myndighetens anslagstavla (22 § anställningsförordningen).

När det gäller examination finns det i högskoleförordningen en särskild bestämmelse om omprövning av betyg. Finner en examinator att ett beslut om betyg är uppenbart oriktigt på grund av nya omständigheter eller av någon annan anledning ska examinator ändra beslutet, om det kan ske snabbt och enkelt och om det inte innebär att betyget sänks (6 kap. 24 § HF). En examinator har alltså en skyldighet att ändra ett betygsbeslut om det är uppenbart oriktigt. För andra typer av beslut finns motsvarande regel i 27 § förvaltningslagen.

Bland ESG:s riktlinjer för standard 1.3 anges att det vid genomförande av studentcentrerat lärande och undervisning ska finnas lämpliga rutiner för att hantera klagomål från studenterna. Vidare anges att kvalitetssäkringsprocesser bör ta hänsyn till bland annat att det finns fastställd rutin för studentöverklagande.

Rapport om klagomålsrutiner

Enligt UKÄ:s rapport *Studentkårernas synpunkter på lärosätenas klagomålsrutiner* (rapport 2014:17)⁹ efterlyser flera studentkårer riktlinjer för hantering av klagomål. Även tydligare information om vart studenterna ska vända sig med problem eller klagomål efterfrågas. Enligt UKÄ:s uppfattning tyder studentkårernas svar på att flera lärosäten kan behöva överväga åtgärder för att förbättra hanteringen av klagomål från studenter.

9. Se även rapporten *Lärosätenas klagomålsrutiner – en kartläggning* (rapport 2014:1).

UNDERLAGET FRÅN LÄROSÄTET

Vissa beslut som högskolorna fattar i studentärenden och anställningsärenden får överklagas till Överklagandenämnden för högskolan. För att den klagande ska kunna ta tillvara rätten att få saken prövad av högre instans är det viktigt att lärosätena hanterar överklaganden rätt och lämnar korrekt information. Beträffande beslut som inte får överklagas är det viktigt att lärosätena hanterar eventuella klagomål på ett korrekt sätt.

A. Överklagande

- A.1 Har lärosätet riktlinjer för hur överklaganden ska hanteras? Om så är fallet var vänlig bifoga dessa.
- A.2 Bifoga de överklagandehänvisningar (mallar) som förekommer i följande ärenden: behörighet, tillgodoräknande, examensbevis, anstånd, studieuppehåll, disciplinära åtgärder och anställning. Bifoga en lista över samtliga överklaganden som kommit in till lärosätet från och med den 1 oktober 2016 till och med den 31 mars 2017.

B. Klagomål

- B.1 Har lärosätet skriftliga rutiner, regler, riktlinjer eller likande dokument för hantering av klagomål från studenter?
- B.2 Informerar lärosätet studenterna om eventuella rutiner och i så fall på vilket sätt?

Genomförande

UKÄ avser att granska lärosätets överklagandehänvisningar och eventuella riktlinjer för hantering av klagomål från studenter. Ämbetet avser också att stickprovsvis granska handläggningen av ett antal överklaganden. UKÄ kommer därför att välja ut ett antal överklaganden från listan över överklaganden och ställa frågor till lärosätet

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) ska bidra till att stärka den svenska högskolan och Sverige som kunskapssamhälle. Vi granskar kvaliteten på högskoleutbildningarna, vi analyserar och följer upp utvecklingen inom högskolan och vi bevakar studenternas rättssäkerhet.

www.uka.se

